

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Leszka Mazanka

**pt. „KRAKÓW JAKO TURYSTYCZNA METROPOLIA
W ŚWIETLE WIELOLETNICH BADAŃ RUCHU TURYSTYCZNEGO”
- KRAKOW AS A TOURIST METROPOLIS
IN THE LIGHT OF LONG YEARS OF TOURISM RESEARCH**

przygotowanej pod kierunkiem Promotora dr hab. Zygmunta Kruczka,
prof. AWF Kraków oraz Promotora pomocniczego dr Krzysztofa

Borkowskiego AWF Kraków

Kraków 2023. ss. 191

I. FORMALNA PODSTAWA RECENZJI

Recenzja rozprawy doktorskiej Pana mgr Leszka Mazanka przygotowana została na podstawie decyzji Rada Naukowa Dyscypliny KF AWF w Krakowie z dnia 10.07.2023 roku (pismo NN/RN.510-109/23 z dnia 11.07.2023 roku), podpisane przez Przewodniczącą Rady Naukowej AWF w Krakowie, Prof. dr hab. Annę Marchewkę

II. OCENA DOBORU PROBLEMATYKI BADAWCZEJ I TEMATU ROZPRAWY

A) Podstawą wyboru tematu rozprawy doktorskiej były zainteresowania badawcze Doktoranta turystyką zwłaszcza miejską i kulturową i jego przekonanie, że obszary metropolitarne (i ruch turystyczny do nich) przyczyniają się do rozwoju tego rodzaju turystyki (jak i innych typów turystyki w analizowanej destynacji turystycznej – Krakowie, o czym zwrócił uwagę m.in. na s. 7). W związku z tym Doktorant połączył te zagadnienia, badając ich powiązania i uwarunkowania.

B) Zagadnienia podjęte w pracy mają zarówno znaczenie poznawcze, jak i aplikacyjne, co podkreślono w celach i hipotezach pracy. Poznanie tych zagadnień ma znaczenie dla kierunków rozwoju obszarów metropolitarnych i uwzględnienia w nich roli i miejsca turystyki oraz narzędzi jej wspierania i rozwoju.

C) Dokonany przez Doktoranta wybór problemu badawczego ma także znaczenie dla nauki, gdyż zagadnienia te (odnoszące się do Krakowa) nie były badane w tak długim okresie czasu (badania dotyczą lat 2010-2022 - tj. 13 lat). W związku z tym podjęte badania mają charakter innowacyjny.

D) Ważność tematyki badawczej wynika także z jej aktualności, odwołującej się do rozwoju zróżnicowanych funkcji turystycznych aglomeracji miejskich i metropolii oraz racjonalnego korzystania z walorów turystycznych przez turystów krajowych jak i zagranicznych.

E) Zaproponowany przez Doktoranta temat pracy proponowałbym uzupełnić o okres podjętych badań co byłoby bardziej czytelne jak i adekwatne do zawartości pracy. W związku z tym proponuję następujący tytuł: „*KRAKÓW JAKO TURYSTYCZNA METROPOLIA W ŚWIETLE WIELOLETNICH BADAŃ RUCHU TURYSTYCZNEGO OBEJMUJĄCYCH LATA 2010-2022*”.

F) Reasumując zainteresowanie Doktoranta badaną problematyką i uczynienia ją przedmiotem swojej rozprawy doktorskiej jest ciekawym wyzwaniem, którego rozwiązanie może być podstawą uzyskania stopnia naukowego doktora.

III. OCENA CELÓW PRACY I HIPOTEZ BADAWCZYCH

A) Przedstawione w rozprawie przez Doktoranta cele pracy różnią się od siebie i nie do końca są poprawne. Na s.7 cel ten przedstawiono następująco: „*Głównym celem pracy jest ukazanie Krakowa jako turystycznej metropolii oparte na wynikach badań prowadzonych w latach 2010-2022*”. Natomiast na s.152: „*Zasadniczym celem pracy było ukazanie Krakowa jako metropolii turystycznej*”. Analizując całą pracę, należałoby postawić np. następujący cel: „*Celem niniejszej rozprawy jest ocena wpływu ruchu turystycznego przyjazdowego (krajowego i zagranicznego) w okresie lat 2010-2022, na różne aspekty funkcjonowania Krakowa, jako metropolii, z uwzględnieniem m.in. wielkości ruchu, celów wizyt turystów, długości ich pobytu, poniesionych przez nich wydatków jak i ich preferencji wyboru oferty turystycznej*”. Uważam, że taka propozycja określenia celu pracy, w sposób zdecydowany oddaje specyfikę podjętych w pracy badań.

B) W pracy przyjęto sześć celów badawczych, którym przyporządkowano sześć hipotez.

C) Cele pracy sformułowano następująco:

- Cel 0. - „Czy Kraków pełni funkcję turystycznej metropolii” (s.6)
- Cel 1. - „Jaką tendencję wykazuje turystyka przyjazdowa do Krakowa?” (s.6)
- Cel 2. - „Jakie są cele przyjazdów turystycznych do Krakowa?” (s.6)
- Cel 3. - „Jak oceniana jest oferta turystyczna Krakowa?” (s.6)
- Cel 4. - „Jaką tendencję wykazują wydatki na pobyt w Krakowie ponoszone przez odwiedzających?” (s.6)
- Cel 5. - „Czy pobyt w Krakowie łączy turyści z odwiedzinami innych miast i atrakcji regionu?” (s.6)

D) Hipotezy pracy sformułowano następująco:

- Hipoteza 0. - „Kraków spełnia kryteria metropolii turystycznej” (s.7)
- Hipoteza 1. - „Ruch turystyczny w Krakowie wykazuje tendencję wzrostową” (s.7)
- Hipoteza 2. - „Zmianie ulega deklarowany cel przyjazdu do Krakowa” (s.7)
- Hipoteza 3. - „Oferta usług turystycznych Krakowa jest satysfakcjonująca dla odwiedzających”. (s.7)
- Hipoteza 4. - „Wydatki odwiedzających i przychody z turystyki w Krakowie nie są wprost zależne od wielkości ruchu turystycznego” (s.7)
- Hipoteza 5. - „Wzrasta zainteresowanie łączenia wizyt w Krakowie z odwiedzinami innych miast i atrakcji turystycznych w regionie Małopolski” (s.7)

E) Przyjęte w/w cele pracy są ściśle powiązane z jej tytułem i określają zakres analizowanych kolejno zagadnień. Zostały sformułowane dość poprawnie z moją uwagą, że w ich treści powinno się zdecydowanie dopisać konkretne grupy badane, tzn. „turystów krajowych i zagranicznych” (bo przecież taką analizę segmentów turystów Doktorat w swojej pracy podejmuje). Np. moja propozycja brzmienia „Hipotezy 0” brzmi „Czy w ocenie turystów krajowych i zagranicznych, Kraków pełni funkcję turystycznej metropolii?” i nast. Natomiast odpowiadające celom pracy hipotezy, w pełni określają zakres pracy i sformułowane są poprawnie, oraz ich weryfikacja dokonana na ss.144-151 jest prawidłowa.

F) Podsumowując ocenę celów pracy i hipotez badawczych należy stwierdzić, że pozwalają one określić zakres problematyki badawczej (mimo moich uwag co do brzmienia celów pracy). W sumie ocena ta wypada dla Doktoranta korzystnie.

IV. OCENA ZAKRESU ROZPRAWY, ŹRÓDEŁ INFORMACJI I PODJĘTYCH METOD BADAWCZYCH

A) Przyjęty tytuł, cele i hipotezy badawcze wyznaczyły zakres pracy, którym były uwarunkowania rozwoju turystyki na obszarach metropolitalnych, przy czym:

- a) *zakres przestrzenny* - obejmował obszar metropolitalny Krakowa,
- b) *zakres czasowy* - obejmował badania przeprowadzone w latach 2010-2022 (13 lat),
- c) *zakres przedmiotowy* - obejmował stan funkcjonowania Krakowa jako znaczącej destynacji turystycznej oraz uwarunkowania rozwoju miasta, zmian i zachodzących procesów społeczno-gospodarczych i turystycznych jakie dokonały się w badanym okresie czasu,
- d) *zakres podmiotowy* - obejmował turystów krajowych i zagranicznych przyjeżdżających do Krakowa (w sumie aż 46 296 respondentów, co w moich oczach zdecydowanie zasługuje na uwagę).

B) Źródłami informacji były: literatura przedmiotu, materiały w oparciu o wyselekcjonowane dane zgromadzone w bazie cyfrowej Małopolskiej Organizacji Turystycznej (dot. badań ruchu turystycznego w Krakowie i Małopolsce prowadzonych od 2003 roku), które wykonano przy użyciu dwóch podstawowych metod: badania pierwotne przeprowadzono z wykorzystaniem sondażu diagnostycznego w formie wywiadu kwestionariuszowego prowadzonego przez ankieterów. W badaniach wtórnych - desk research – poddawano analizie dane zastane udostępniane przez Główny Urząd Statystyczny, a szczególnie pochodzące z jego Banku Danych Regionalnych, Banku Danych Lokalnych oraz komunikatów, biuletynów i publikacji elektronicznych. W analizach wykorzystywano też własne doświadczenia Doktoranta (w tym m.in. opracowane wcześniej raporty z badań ruchu turystycznego w Krakowie), raporty o stanie gospodarki turystycznej w Krakowie w latach 2006- 2012 przygotowane przez Urząd Statystyczny w Krakowie na zlecenie Urzędu Miasta Krakowa. Wykorzystywano również wszelkie informacje pozyskane od pracowników szeroko rozumianego sektora turystycznego (tj, przewodników, gestorów atrakcji turystycznych, organizatorów ruchu turystycznego działających w Krakowie).

C) Literatura przedmiotu obejmuje 194 pozycji plus 23 pozycje internetowe. wykorzystano zarówno literaturę polską, jak i literaturę zagraniczną. Źródła

zastosowane w pracy mają charakter interdyscyplinarny: zarządzanie, ekonomia, marketing, turystyka, geografia.

Niestety Doktorant moim zdaniem zdecydowanie nie poprawnie stosuje zapis źródeł literatury w samej pracy, jak i w bibliografii (i jest to duży mankament całej rozprawy) – uwagi dot. sposobu przypisów przedstawiam w dalszej części recenzji.

Kolejna moja uwaga odnosi się do Rozdziału 1. pt. PRZEGLĄD LITERATURY (ss.12-19). Niestety odnosi się wrażenie, że zaprezentowany przez Doktoranta przegląd literatury jest przypadkowy i dość chaotyczny (przedstawiono różne aspekty badań m.in. nt. ruchu turystycznego Krakowa i okolic, potencjału turystycznego Krakowa – zdecydowanie dla czytelności, proponowałbym takie „zestawienie” przedstawić według jakiegoś klucza – np. układ latami (chronologicznie), poruszanych zagadnień badawczych, opisywanych zjawisk itp.). W zaproponowanym przeglądzie zabrakło opracowań z lat np. wcześniejszych m.in.: A. Ptaszycka (1964b), E. Sarra i in (1972), T. Jarowiecka (1974), J. Warszyńska (1974, 1989), M. Zürna (1975), J. W. Kosiński (1976), J. Warszyńska i A. Jackowski (1971), Piśkiewicz (1980), A. Bator (1991), Ostrowska (1993), P. Różycki (2000), Faracik (2000). Przegląd zdecydowanie uzupełnić o pozycje nowe. Jednocześnie, nie zrozumiałe jest umieszczenie w tym rozdziale wykresu (s.18 - wyniki badań Szromek i in, 2020). Czemu te wyniki akurat przedstawiono graficznie, pomijając inne wyniki badań cytowanych autorów ? Czy nie lepiej wyniki te przedstawić w Rozdziale 2 (np. 2.2 lub 2.3)?

Reasumując powyższe, mimo wskazanych mankamentów, dobór literatury przedmiotu oraz zakres jej cytowania w większości był prawidłowy i pozwalał na realizację założeń badawczych i obejmował wszystkie aspekty związane z tematyką rozprawy doktorskiej.

D) Dobór próby badawczej i sposób prowadzenia badań oraz zastosowane narzędzia badawcze nie budzą zastrzeżeń i oceniam je pozytywnie. Ale opis wyników badań mógłby być szerzej ukazany, w tym także wynikające z nich wnioski.

E) Analiza w niniejszej rozprawie jest prowadzona przy pomocy różnych metod statystycznych, a w mojej ocenie są one dobrze dobrane i wykorzystane. Zastosowanie wielu różnych wskaźników i miar wzmocniło wartość merytoryczną pracy poprzez poszukiwanie nowych sposobów analizy i przedstawiania omawianych zagadnień. Przyjęte wskaźniki i miary na ogół dobrze ukazują istotę omawianych zagadnień.

V. OCENA UKŁADU ROZPRAWY

A) Recenzowana rozprawa jest dość obszerna i liczy 191 stron i składa się ze wstępu, z czterech rozdziałów – części, tworzących spójny i logiczny podział tematyczny (vide moje uwagi poniżej).

We *Wstępie* zawarto cele pracy, postawiono pytania badawcze, sformułowano hipotezy, określono zakres i przedmiot badań, omówiono wybrane zagadnienia metodologiczne oraz wskazano miejsce problematyki badawczej w naukach o zdrowiu i kulturze fizycznej.

Rozdział pierwszy zawiera przegląd literatury dotyczącej problemów społeczno-gospodarczych związanych z rozwojem turystyki, koncentrując się na publikacjach opisujących Kraków jako ośrodek turystyczny.

W *rozdziale drugim* omówiono problematykę dużych miast stanowiących cele turystyczne. Przeprowadzono charakterystykę obszarów metropolitalnych i metropolii turystycznych. Wskazano miejsce Krakowa w sieci europejskich metropolii turystycznych oraz dokonano porównania Krakowa z innymi atrakcyjnymi turystycznymi – wybranymi miastami europejskimi. Opisano czynniki determinujące atrakcyjność turystyczną Krakowa.

Rozdział trzeci przedstawia charakterystykę usług turystycznych, przeprowadzono ich klasyfikację, omówiono ich specyfikę, wskazano rolę usług w zaspokajaniu potrzeb turystycznych oraz przedstawiono znaczenie jakości usług w turystyce.

W *rozdziale czwartym* opisano metody badań, techniki i narzędzia badawcze. Zaprezentowano i omówiono wyniki badań przeprowadzając charakterystykę badanej próby z uwzględnieniem profilu społeczno-demograficznego respondentów. Dokonano analizy celów przyjazdów do Krakowa, preferencji turystycznych, sposobów organizacji pobytów, oceny oferty turystycznej i dostępności komunikacyjnej miasta oraz ponoszonych przez odwiedzających wydatków związanych z pobytem w Krakowie. Dopelnieniem rozdziału było udzielenie odpowiedzi na postawione pytania badawcze i weryfikacja hipotez. Tą część empiryczną zdecydowanie oceniam pozytywnie.

Zwieńczenie rozprawy stanowi podsumowanie przeprowadzonych badań i analiz. Dysertację zamyka „BIBLIOGRAFIA” (ss.159-169 - 194 pozycje) i „NETOGRAFIA” (ss.169-170 - 23 pozycje) zawierające zbiór literatury, stanowiącej podstawę do

opracowania niniejszej pracy, spis „WYKAZ TABEL” (ss.171- 174 - 68 tabel), „WYKAZ RYSUNKÓW” (ss.175-176 - 18 rysunków). „STRESZCZENIE” (w j.polskim – ss.177 -179), „SUMMARY” (w j.angielskim – ss.180-182), oraz „ANEKS” (ss.182-191). Do pracy dołączony został również arkusz służący do przeprowadzenia badań sondażowych oraz streszczenie pracy w języku polskim i angielskim. Praca napisana jest w całości w języku polskim. Tytuł opracowania adekwatny jest do przedstawionej treści (vide moje uwagi powyżej).

B) Rozprawa ma charakter empiryczno-teoretyczny, przeważają w niej rozważania na podstawie danych statystyki masowej i wyników własnych badań dokonanych przez Doktoranta.

C) Zasadniczą częścią pracy, która pozwoliła odpowiedzieć na cele, problemy i hipotezy badawcze jest 4 rozdział empiryczny, które oceniam wysoko.

D) Przyjęty układ pracy pozwala ukazać problematykę badawczą oraz odpowiedzieć na postawione cele i hipotezy badawcze, ale nie jest optymalny.

Moje uwagi odnoszą się zwłaszcza do:

- (ss. 10-11) - część pt. *„Miejsce problematyki badawczej w naukach o zdrowiu i kulturze fizycznej”*- należałoby zdecydowanie rozbudować – niestety Doktorant zbyt pobieżnie i skrótowo potraktował to zagadnienie,
- fragment tekstu dot. dokumentu strategicznego *„Polityka zrównoważonej turystyki w Krakowie na lata 2021–2028”* (s.18-19), proponuję zdecydowanie przenieść do części *„Strategie i programy rozwoju turystyki w Krakowie”*,
- przyglądając się dysertacji całościowo, niestety odnosi się wrażenie, że Doktorant zastosował nierówny podział informacji zawartych w poszczególnych częściach rozprawy (np. bardzo rozbudował części dot. potencjału gastronomicznego i hotelowego Krakowa, przedstawiając w wielu miejscach bardzo szczegółowe dane i informacje, prawie nic nie wnoszące do pracy (ss.41-49) (a np. bardzo skrótowo opisał dostępność komunikacyjną do miasta),
- informacje odnoszące się do badań i zagadnień związanych ze zmianami ruchu turystycznego za sprawą pandemii COVID-19 powinno się zdecydowanie wydzielić (np. jako oddzielny podrozdział).

Poniżej przedstawiam niedociągnięcia i błędy w materiale oraz proponuję następujące zmiany, które nadadzą pracy lepszą poprawność merytoryczną,

spójność i czytelność (jednocześnie uwagi o mniejszym znaczeniu zaznaczyłem już w samym tekście rozprawy):

Zakres i przedmiot badań

- (s. 8) - należałoby uzasadnić wybór tych lat (ograniczenie wyboru lat 2017-2022) - vide zapisy które znalazły się w dalszej części pracy.

Wybrane zagadnienia metodologiczne

- (s. 8) - zdecydowanie należałoby uzupełnić o informacje nt. ilości przebadanych osób/grupa badawcza (vide np. takie dane podano na s. 177 - „Streszczenie”)

Rozdział 1. PRZEGLĄD LITERATURY

- fragment tekstu obejmujący informacje odnoszące się do szeroko pojętych zjawisk związanych z rozwojem i funkcjonowaniem miast jako ośrodków turystycznych (vide część tekstu: s.13 (...) *W ostatnich latach* (...) do s.19 (*Walas red. 2021*) powinno się umieścić w części „Wprowadzenie”, albo dodać do podrozdziału „2.1. Metropolia turystyczna - definicje, cechy, kryteria wydzielenia” lub stworzyć nowy podrozdział/rozdział np. „Rozwój i funkcjonowanie miast/metropolii jako ośrodków turystycznych – przegląd współczesnych zjawisk/trendów” itp.

Jednocześnie mało zrozumiałe jest to, że Doktorant w omawianej tej części niektóre wyniki badań przedstawia bardzo enigmatycznie, a inne bardzo szczegółowo (np. s. 17 - badania Mazanek i in).

Strategie i programy rozwoju turystyki w Krakowie

- (s. 20) - przedstawione zestawienie dokumentów strategicznych zdecydowanie należałoby ułożyć chronologicznie (podano dokumenty w kolejności lat: 2005, 2006-2013, 2004-2006, 2014-2020, 2030, 2021-2028). Niezrozumiałe jest, dlaczego tylko w odniesieniu do jednego dokumentu (SRT na lata 2014 – 2020) Doktorant podał jego pełną nazwę i dał jako przypis (6) - dlaczego nie zastosował tego w odniesieniu do pozostałych dokumentów strategicznych? Czemu również, w/w dokumenty nie znalazły się w Bibliografii? Jednocześnie uważam, że zbyt skromnie Doktorant potraktował analizę dokumentów strategicznych Krakowa (poświęcił tylko 3 strony) i dlaczego niektóre dokumenty (najważniejsze wnioski/konkluzje wynikające z tych strategii) przedstawiono bardzo pobieżnie, a inne omawia się bardzo szczegółowo.

Walory i atrakcje turystyczne Krakowa

- (s.32) - zaprezentowany przez Doktoranta tytuł tej części jest nie adekwatny do zaprezentowanej treści – niestety Doktorant przedstawił jedynie teoretyczne rozważania (definicje itp.) na temat walorów i atrakcji turystycznych, nie podając

konkretnych przykładów odnoszących się do Krakowa – w takim przypadku adekwatna byłaby zmiana tytułu tej części, lub należałoby uzupełnić tekst.

Baza gastronomiczna

- (s. 43) - w tej części Doktorant przedstawił dane GUS z roku 2016, ale zdanie kończy się innym źródłem (Seweryn i in. 2017) – należałoby się zweryfikować to źródło.

Jednocześnie bardziej zasadne w tej części materiału (dot. prezentacji potencjału gastronomicznego Krakowa) byłoby posługiwanie się przez Doktoranta nowszymi danymi statystycznymi (a nie z 2011 roku – Piziak?)

2.4. Miejsce Krakowa na mapie turystycznej Polski i Europy

- (s.67) - „przypis” na dole strony - brak informacji do jakiej informacji w tekście się odnosi oraz brak jest jego numeru (nr 18?)

- (ss. 68 – 69) - zdecydowanie materiał znajdujący się na tych stronach, a odnoszący się do charakterystyki tzw. Wskaźników wykorzystywanych do pomiaru obciążenia ruchem turystycznym: (...) *Wskaźnikami odnoszącymi* (...) do (...) *obszarów miejskich* (Zmysłony 2015) (...) – Doktorant powinien umieścić jako przypis dolny.

2.5. Ekonomiczne znaczenie turystyki dla miasta Krakowa

Doktorant w tej części powinien zweryfikować dane dot. PKB wytworzonego przez branżę turystyczną w Krakowie - są one identyczne: (8,27% - dla roku 2019 (?) s. 71 i dla roku 2016 - s.72

Doktorant powinien przedstawić informacje dot. roku 2019, a odnoszące się do ekonomicznego znaczenia turystyki dla Krakowa (przedstawiono tylko dane i informacje za rok 2016, mimo, że w tekście wskazano również na wyniki badań właśnie za rok 2019 (Borkowski 2019)

3.1. Pojęcie usług i ich klasyfikacja

- (s. 75) - nie zrozumiał jest sposób zapisu przez Doktoranta, przypisu 21 oraz brak podania źródła do przypisu 22. Jednocześnie brak jest wskazania w przypisie źródła „Eurostat” (wymieniona „lista”)

3.3. Jakość usług turystycznych – definicje, metody oceny jakości

Zdecydowanie zasadne byłoby ze strony Doktoranta dodanie do materiału oddzielnej/nowej i bardziej rozbudowanej części materiału poświęconej pojęciu „produktu turystycznego” (przecież takie informacje, choć krótko, zawarto na ss. 80-81)

4.5. Wyniki badań satysfakcji turystów z poziomu świadczonych usług

- (ss. 122-123) - wniosek Doktoranta zawarty w podsumowaniu (...) *W turystyce zrównoważonej, ujętej w (...) do (...) i wzbogacenie oferty turystycznej miasta (...)* moim zdaniem jest wnioskiem stawianym na wyrost. W tabeli 4.3.24 s.120 znalazł się analizowany element „Udogodnienia dla rodzin z dziećmi” – jak to ma się stwierdzenia, że Kraków kształtuje „*oferty dla rodzin podróżujących z małymi dziećmi oraz dla krajowej turystyki szkolnej*” ? Nie jest to adekwatne do zapisu w w/w tabeli. Jednocześnie nie do końca zrozumiałe jest stwierdzenie, że te segmenty (rodziny z dziećmi oraz dzieci i młodzież szkolna) mają wpływ na rozwój turystyki zrównoważonej i wpływ na wyrównanie sezonowości ruchu turystycznego i wzbogacenie oferty turystycznej miasta, co według Doktoranta znalazło odzwierciedlenie w zapisach dokumentów strategicznych Krakowa? (np. w dokumentach strategicznych „STRATEGIA ROZWOJU TURYSTYKI W KRAKOWIE NA LATA 2014 – 2020” z oraz „Polityka zrównoważonej turystyki Krakowa na lata 2021-2028” brak podobnych zapisów).

Atrakcje Krakowa preferowane przez odwiedzających

- (s.132) - zdecydowane Autor rozprawy powinien dokonać pełniejszej analizy wyników zawartych w tabeli 4.5.5

Pobyt w Krakowie połączony ze zwiedzaniem innych miast i obiektów w Małopolsce

- (ss.134-136) - zdecydowane Autor rozprawy powinien dokonać pełniejszej analizy wyników zawartych w 4.5.6.-4.5.10

4.6. Odpowiedzi na pytania badawcze

- (s.138) - *Pytanie badawcze 2. Jakie są cele przyjazdów turystycznych do Krakowa?* W tym przypadku, Doktorant powinien zdecydowanie uzupełnić prezentowane informacje o dane liczbowe/procentowe (w przypadku pozostałych pytań tak postąpiono)

4.6. Weryfikacja hipotez

- (s.144) - *Hipoteza 1. Ruch turystyczny w Krakowie wykazuje tendencję wzrostową* – w tej części Autor pisze, że (...)”*Prezentując w pracy dane dotyczące turystyki przyjazdowej do Krakowa od lat 60 ubiegłego wieku do 2022 r., miano na celu zobrazowanie trzech charakterystycznych dla ruchu turystycznego Krakowa okresów*” (...) - należałoby tą informację zweryfikować (w całym materiale rozprawy nie wskazano, żeby „ten rozwój” rozpatrywany był w takich okresach (rozumiem, że mówimy o danych zawartych w rozdziale 2.3. Rozwój turystyki w Krakowie ss.50-

660). Przedstawiono tam dane obejmujące lata 1963-1999 (np. wykres 2.3.1. s.56), 2003-2010 (2.3.3 s.58) oraz 2010-2020 (2.3.4 s.61). Zdecydowanie do w/w rozdziału 2.3. Doktorant powinien dodać, że ruch turystyczny w Krakowie można podzielić na takie trzy okresy, w innym wypadku odnosi się wrażenie, że analizowany rozwój ruchu turystycznego w Krakowie jest niepełny (nie byłoby to adekwatne do zapisów w tej części Hipotezy). Jednocześnie „analizę” w tej części Hipotezy, Autor kończy na roku 2019. Należałoby to poprawić (bo przecież badania obejmują również rok 2022).

Hipoteza 5. Pobyty w Krakowie łączą turyści z odwiedzinami miast i atrakcji turystycznych regionu.

Niestety nie do końca zrozumiałe jest umieszczenie przez Doktoranta w tej części materiału, tabel które już w pracy wcześniej już się znalazły (powielenie tabel). Zdecydowanie powinno się dokonać w tym miejscu po prostu pełnej opisowej analizy zebranego materiału.

- (s.150) - Tabela 4.6.3. (rozumiem, że została przygotowana na podstawie tabeli 4.5.13 s. 134) - nie zrozumiałe jest jej powielenie, jednocześnie nie podając pełnych danych ? (jeśli już to podzielić na turystów krajowych i zagranicznych),.

- (s.150) - Tabela 4.6.4 - nie zrozumiałe jest jej powielenie, skoro jest ona identyczna z tabelą 4.5.15 (s. 134), i według jakiego klucza Doktorant ograniczył się do przedstawienia „rankingu 15 najczęściej wybieranych atrakcji” ?, a nie do 30?,

- (s.151) - Tabela 4.6.5. - nie zrozumiałe jest jej powielenie, skoro jest ona identyczna z tabelami 4.5.16 i 4.5.17 (s. 136) i dlaczego (skoro połączono w tym miejscu dane w jedną tabelę) Doktorant pominął w niej informacje o miastach/miejscowościach polskich, z którymi porównywany jest Kraków.

PODSUMOWANIE

Przedstawiony przez Doktoranta w tej części cel podjętej pracy, nie pokrywa się ze wskazaniem z części „Cel pracy” (s.6). Należałoby to zdecydowanie ujednoclić.

Zdecydowanie w tej części zabrakło, obok części opisowej, również przedstawienie wartości liczbowych lub % (vide np. przedstawione dane dot. ilości miejsc noclegowych - s. 155, danych ZWAT - s. 156 lub NPS - s.156 i nast.).

- (s.152) - nie zrozumiałe jest dlaczego Doktorant w tej części przedstawił tylko informacje o ruchu turystycznym poczynając od roku 2019? (a lata poprzednie? – przecież analiza obejmowała lata 2010-2022),

- (s.154) - Doktorant użył pojęć „ *wyjazdy typu incentive lub event*” - niestety w całym materiale takich danych zabrakło. Proponowałbym jednocześnie by to zastąpić pojęciem „rynek i oferta MICE”,

- (ss.157-158) - Doktorant podał informacje o tym, że Kraków był gospodarzem kongresu Organizacji Miast Światowego Dziedzictwa (OWHC) (...) - niestety w całym materiale takich danych zabrakło.

BIBLIOGRAFIA

- (s.160) - Doktorant powinien zdecydowanie uzupełnić przy źródłach www: „(dostęp: ...)”

Niestety Doktorant pominął następujące pozycje (brak źródeł w tekście):

- Law, C.M. (2002). *Urban Tourism. The Visitor Economy and the Growth of Large Cities* (second edition). London: Continuum.

- Romão J., Kourtit K., Neuts B., Nijkamp P. (2018). The smart city as a common place for tourists and residents: A structural analysis of the determinants of urban attractiveness. *Cities*, 78, 67–75. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2017.11.007>

- Faracik R. (2006). *Turystyka w strefie podmiejskiej Krakowa*, IGiGP UJ, Kraków.

Jednocześnie w tej części znalazły się błędnie zapisane źródła (są nie do końca poprawne):

- Kourtit K., Nijkamp P. (2012). Smart cities in the innovation age. Introduction.

The European Journal of Social Science Research, 25(2), 93–95. Jednocześnie numer strony cytowanego artykułu podany na s. 5, nie zgadza się z informacją w Bibliografii (podano s. 28, a w źródle jest obszar stron 93-95) <https://doi.org/10.1080/13511610.2012.660331>

Należałoby sprawdzić, czy podane źródło: „*Kurek, W., Mika, M. (red.). (2008). Waloryzacja przestrzeni miejskiej Krakowa dla potrzeb turystyki. Raport końcowy. Kraków: Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ.*” jest tożsame z „*Waloryzacja przestrzeni miejskiej Krakowa dla potrzeb turystyki. (2008). Raport końcowy, IGiGP UJ, Kraków.*” ?

Należałoby zweryfikować podany rok artykułu w źródle: „*Medlik, S. (ed.). Dictionary of Travel...*” - w bibliografii jest rok 1994, a w tekście jest rok 1995 (s.81).

Zasadne byłoby by Doktorant wydzielił nową część w Bibliografii w postaci spisu ustaw, uchwał itp.

Wykaz rysunków

- (s.175) - Rysunek 3.1.1 - należałoby poprawić na „Źródło: Opracowanie własne i rok”.
- (s.175) - Rysunek 4.1.1 i 4.1.2 - należałoby podać daty tych opracowań danych.

VI. ASPEKTY FORMALNE I JEZYKOWE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Praca pod względem formalnym przygotowana została dość poprawnie, choć wykazuje też istotne usterki - to co w pracy nasuwa istotne zastrzeżenia merytoryczne odnosi się do stosowania przez Doktoranta przypisów źródłowych.

Zasadne byłoby umieszczanie przypisów na końcu cytowanych zdań oraz umieszczanie przypisów dołnych (a nie stosowane w pracy zapisów obecnych - w sposób zdecydowany zwiększy to czytelność materiału (rozpoczynając od H. Hughes (2003) s.4 i nast.). Przykładem zdecydowanie do poprawienia jest np. cytata za Mika 2011 (s. 20 i nast.). W wielu miejscach tekstu dotychczasowe zastosowania cytowań „na początku” wprowadza chaos informacyjny: np. (s.12) „*Mirosław Mika i Krystyna Rotter na przykładzie Krakowa opisują zmiany w turystyce miejskiej, jakie miały miejsce w okresie socjo-ekonomicznej transformacji, a formy turystyki w Krakowie charakteryzuje Anna Wilkońska wraz Krystyną Rotter-Jarzębińską (2007)*” lub gdzie kończy się źródło danych cytowanych autorów? (s.5) „*Turystyka staje się zatem jednym z wielu, a nawet bardzo istotnym komponentem w strukturze funkcjonalno-przestrzennej licznych miast, co potwierdzają m.in. Małgorzata Derek, Andrzej Kowalczyk i Paweł Swianiewicz (2005) w badaniach nad znaczeniem funkcji turystycznej w zależności od wielkości miast. Podkreśla się przy tym, że turystyka w dużych miastach nie jest funkcją autonomiczną, ale stanowi integralną składową polityki miejskiej, poprzez którą rozumie się zorganizowaną oraz celową działalność władz lokalnych, ustaloną i prowadzoną we współpracy z innymi podmiotami realizującymi swoje cele na terenie miasta (Walas red. 2020)*”. Widać tu niekonsekwencję Autora, który czasem przypisy dolne stosuje (np. vide przypis 6 i 7 s. 22 i nast.)

Jednocześnie wiele źródeł wskazanych w tekście:

a) nie ma podanych pełnych danych (Doktorant stosuje w tekście różne zapisy danych dot. autorów: tylko nazwisko, imię i nazwisko, a czasem inicjały i nazwisko, czasem te dane podane są wraz z rokiem artykułu, a czasem bez. Jednocześnie dane te nie są tożsame z zapisem w Bibliografii – vide np. „Szymańska 2007” s.4 -

„Szymańska D. (2007)” lub tylko autor bez jakichkolwiek danych (np. „Rotter-Jarzębińska” s. 13, „(Zieliński, Dziarmaga)” s.66 i nast. - Zwłaszcza zdecydowanie brak takich danych (numery stron) gdzie Autor „wylicza” kolejne nazwiska autorów (ss.12-13 - pozycja „Mika 2011”) ! Np. w odniesieniu do tekstu: (s.12 – (...)*Temat ten podejmowała wielokrotnie już w latach siedemdziesiątych XX w. Jadwiga Warszzyńska, opisując m.in. miejsce turystyki w strukturze społeczno-ekonomicznej miasta (1971, 1975). Na łamach czasopism „Turizm” oraz „Folia Geographica” przedstawiła następnie Kraków jako ośrodek turystyczny, analizując tradycje turystyki w Krakowie, jego atrakcyjność dla turystyki zagranicznej oraz strukturę ruchu turystycznego w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku (1992, 1996)*) (...) odnosi się wrażenie, że wskazane daty, to przeprowadzanych badań (1971, 1975, 1992, 1996), a pewnie Doktorant wskazuje daty ukazania się artykułów/publikacji Warszzyńskiej.

b) znalazły się w tekście, ale Doktorant pominął je w Bibliografii - m.in. „(www.fdiinsights.com)” s.66, „*Top 100 City Destinations Index 2022*” s. 67, „*European Cities and Regions of the Future 2022/23*” s. 67, „*Travellers' Choice 2022*” s.67, przypis 4 s.10 „(Osiński, 2002, s. 33)”, s.35 - „*Ptaszycka-Jackowska, Maciejowski 2011, s. 56*”, s.48 - Tabela 2.2.1 - „*Źródło: Raport o stanie Miasta 2015-2021. Raport o Stanie Gminy 2022 oraz dane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego*” - brak poprawnego zapisu (różnice w tym zapisie „*Raport o stanie Miasta*” – jest 2015-2021 a w bibliografii 1991-2009, brak „*Raportu o Stanie Gminy*” oraz „*dane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego*” - brak w bibliografii) (vide moje uwagi w części dalszej „*Bibliografia*”),

c) Doktorant w wielu miejscach tekstu nie podał numerów stron (vide np. „*Ashworth 1989, s. 33; Mika 2011*”, mimo że ten ostatni autor w Bibliografii ma wskazane strony 303-318),

Doktorant powinien:

- wszystkie źródła internetowe uzupełnić o www lub [http](http://) (vide np. przypis 3 s.4, 16 s. 50 i nast.) i daty dostępu,

- przy wszystkich podpisach/źródłach zdjęć, rysunków itp. dodać pełne dane (np. vide rys. 2.2.1 s.350), „*Źródło:...*” oraz daty dostępu (vide np. Rysunek 2.2.2 s. 50, 3.1.1 s. 80 (w tym ostatnim przypadku jest zapis „*opracowanie własne*” – czy dotyczy to opracowania własnego z danych Parasurman, 1985?).

- niektóre rysunki (np. vide Rysunek 2.3.2 s. 59) są zupełnie nie czytelne (proponuje układ wykresu w układzie poziomym, z wartościami nad każdą kolumną). Jednocześnie Doktorant powinien ujednoczyć style rysunków (np. 2.3.1 s. 56, 2.3.3 s. 60 i 2.3.4 s.61) lub 2.3.2 s.59 i 2.3.6 s.64, 4.1.1 i 4.1.2 s.86 i nast. Podobna uwaga odnosi się do różnych zastosowanych „stylów” zaprezentowanych tabel.
- zastosowano w pracy niestety inny i różny w kilku miejscach styl i krój tekstu/czcionki (np. vide s. 10), należałoby to zdecydowanie ujednoczyć,
- Doktorant powinien dodać wszędzie źródła wykresów, rysunków, a przy źródłach własnych: „Źródło: opracowania własne” i „Źródło: Opracowanie zespołu naukowego” dodać datę.

Zaproponowane zmiany, w sposób znaczny przyczyniłyby się do czytelności materiału, jak i lepszego odbioru całej pracy.

Podsumowanie tej części:

Mimo wskazanych niedociągnięć, język pracy jest klarowny, zrozumiały. Składnia i stylistyka są dość dobre (vide moje szczegółowe uwagi np. w odniesieniu do literówek, które zaznaczyłem już je w samej pracy). Pracę dość dobrze się czyta, i nie ma raczej ona żadnych poważnych błędów utrudniających percepcję (vide moje uwagi w samym tekście).

VII. MERYTORYCZNA OCENA PRACY

A) Ujęcie przez Doktoranta tematyki badań jest aktualne i dotyczy zagadnień, które dotychczas były badane tylko wycinkowo (na uwagę zasługuje długi okres czasowy przeprowadzonych badań - tj. 13 lat (2020-2022 rok). Autor nie poprzestaje na opisie badanej problematyki, a stara się poznać analizowane zagadnienia na podstawie analizy danych statystyki masowej oraz wyników własnych badań. Zagadnienia są dość poprawnie analizowane i przedstawiane, a przeprowadzona analiza wyników badań ma charakter kompleksowy.

B) Podejście Doktoranta do badanej problematyki w świetle aktualnej wiedzy jest prawidłowe i odpowiada regułom tego typu prac naukowych.

C) Doktorant przedstawiając w dysertacji kolejne zagadnienia nawiązuje do dotychczasowego dorobku z różnych dziedzin nauk oraz potrafi wykorzystać ten dorobek dla potrzeb swojej pracy i kolejno omawianych w niej zagadnień i zjawisk.

D) Analizowane przez Doktoranta zagadnienia zostały dość wyczerpująco uzasadnione wynikami własnych badań i szerokim podejściem, związanym z uwzględnieniem różnorodnych czynników i zjawisk (np. pandemia COVID-19), które wywierały wpływ na turystykę zwłaszcza miejską i kulturową realizowaną w obszarze metropolitarnym Krakowa, w omawianym okresie czasu (2020-2022 rok).

E) Podkreślić należy innowacyjność problematyki badań (zwłaszcza długi okres badawczy), ale także sposób przeprowadzania badań (m.in. źródła), co powoduje, że wyniki badań mają dużą wartość poznawczą i przydatność praktyczną. Dysertacja stanowi poważną analizę roli Krakowa jako „turystycznej metropolii”, w kontekście rozwoju turystyki oraz skutków tego zjawiska dla miasta i jego mieszkańców, ale i również dla zachowań turystów (tak krajowych i zagranicznych) przyjeżdżających do Krakowa.

F) Wyniki badań potwierdzają przyjęte założenia badawcze, wskazując, na fakt, że Kraków rzeczywiście pełni rolę turystycznej metropolii o znaczeniu ogólnokrajowym i międzynarodowym. Praca jest wartościowym wkładem do badań nad wpływem turystyki na rozwój społeczno-gospodarczy miasta, stanowiącą bazę do dalszych dyskusji i analiz w tej dziedzinie.

VIII. FORMALNA OCENA PRACY

A) Praca doktorska Pana mgr. Leszka Mazanka, została przygotowana na Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie im. Bronisława Czecha, na Wydziale Turystyki i Rekreacji, pod kierunkiem Promotora Pana dr hab. Zygmunta Kruczka, prof. AWF Kraków oraz Promotora pomocniczego Pana dr Krzysztofa Borkowskiego AWF Kraków.

B) Niniejsza recenzowana rozprawa, co wynika z jej treści, ma charakter interdyscyplinarny (zarządzanie, ekonomia, marketing, turystyka, geografia).

C) Niniejsza rozprawa jest napisana dość klarownym językiem, a opis omawianych zagadnień jest prosty i zrozumiały, jak również Doktorant posługuje się właściwym specjalistycznym słownictwem.

D) W swoich rozważaniach Doktorant zachowuje logiczny ciąg wywodów, wykazując się umiejętnością prezentacji analizowanych zjawisk oraz w większości prawnością wnioskowania i interpretacji wyników badań.

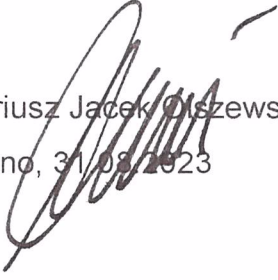
IX. OCENA PRACY POD WZGLĘDEM KWALIFIKACYJNYM - WNIOSEK KOŃCOWY - KONKLUZJA RECENZJI

A) Biorąc pod uwagę: dobór problematyki badawczej i tematu rozprawy, cele i problemy badawcze, zakres rozprawy, źródła informacji i metody badawcze, układ pracy oraz ocenę merytoryczną i formalną pracy, należy stwierdzić, że niniejsza praca spełnia wymogi rozprawy doktorskiej.

B) Przedstawione do zrecenzowania praca „*KRAKÓW JAKO TURYSTYCZNA METROPOLIA W ŚWIETLE WIELOLETNICH BADAŃ RUCHU TURYSTYCZNEGO*” stanowi ambitne i dogłębne badanie zachodzących procesów społeczno-gospodarczych i turystycznych w Krakowie jako znaczącym ośrodku turystycznym. Autor analizuje na przestrzeni lat 2020-2022 (13 lat) zmiany w zakresie dynamicznego rozwoju turystyki przyjazdowej do Krakowa które wpłynęły na wzrost znaczenia tej metropolii jako ważnej destynacji turystycznej w naszym kraju, ale i również w tej części Europy. Doktorant podjął się niełatwego zadania badawczego tego potencjału, analizując m.in. ruch turystyczny przyjazdowy (krajowy i zagraniczny), cele przyjazdów turystów, wyrażone przez turystów ich preferencje pobytowe, poziom i jakość usług oraz wpływ turystyki na rozwój tego miasta-metropolii.

3. Moje w/w uwagi dotyczące materiału mają w większości charakter dyskusyjny. Generalnie pragnę zaznaczyć, że mimo wykazanych mankamentów (wskazanych tak w niniejszej Recenzji jak i w uwagach do samego tekstu pracy) rozprawa posiada bogaty materiał badawczy poparty dobrymi przykładami i wskazaniem, zakończony wnioskami, co w sposób zdecydowany podnosi wartość całej pracy. Moje zgłoszone uwagi, nie zmniejszają wartości pracy, ale chciałbym, aby zmusiły Doktoranta do innego sposobu spojrzenia na poruszane zagadnienie i być może poprawy materiału, jeśli byłby on publikowany w postaci artykułów lub w całości oraz ewentualnie w przygotowaniu i kontynuacji następnych badań.

4. Reasumując uważam, że przedstawiona do zrecenzowania praca spełnia wszystkie kryteria właściwe dla rozpraw doktorskich, co uzasadnia postawienie wniosku o przyjęcie rozprawy doktorskiej, dopuszczenie jej do publicznej obrony i kontynuowanie czynności w ramach przewodu doktorskiego Pana mgr Leszka Mazanka.

Dr hab. Dariusz Jacek Olszewski-Strzyżowski, prof. AWFIS Gdańsk
Chwaszczyno, 31/08/2023